

Eino Kautto

LAUTTURINA TAIPALEESSA

Lokakuun 8 päivä 1939 valkeni Keski-suomalaisessa kotipitäjässäni Laukaassa yhtä suuren kansainvälisen erimielisyyden ja jännityksen ilmapiirissä kuin muuallakin rakkaassa isiemme maassa. YH-määräyksien jakajat kiersivät päivän kuluessa lukuisissa kodeissa. Lähtövalmistelut olivat pikaiset, jäähyväiset rakkaille, ja matkalle kokoontumispaikkaan Järvilinnaan, ja sieltä Jyväskylään.

Jyväskylässä joukot yksilöitiin eri aselajeihin, ja valtaosa meistä Keski-Suomen pojista joutui menemään valtakunnan kaakkoiskulmaan Metsäpirtin Taipaleeseen.

Rautatiematka Jyväskylästä Sakkolaan oli erittäin vaiherikas kapteeni Kortteen johdolla. Sakkolassa oli jo kriisin tunnetta, sillä konekivääri oli asetettu asemarakennuksen katolle, pataljoonan purkua yllätyksistä suojaamaan.

40 kilometrin jalkamarssi Sakkolasta Taipaleeseen oli täys'pakkauksineen kaikille erittäin rasittava. Oli myöhäinen lokakuun ilta, kun viimein saavuimme Taipaleen joen alueelle väsyneinä ja marssirivistön aika paljon hajonneena. Majoitus oli järjestetty alueen taloihin, riihiin, aittoihin, saunoihin, jotkut menivät lämpöä etsien karjasuojiin. Aamulla herätessä kiintyi huomio ensinnä edessä olevaan mahtavaan virtaan, joka pauhaten vyöryi lähellä olevaan Laatokkaan.

Emme osanneet silloin edes aavistaa, miten tämän joen rannat ja lähitienoot tulisivat muodostamaan monta vaiherikas- ta ja äärimmäistä kestokykyämme koettelevaa hetkeä.

Yksikkö jossa me Laukaan miehet palvelimme, oli 7/III/JR 28 (myöhemmin JR 19), osa Laukaan miehistä palveli samaan rykmenttiin alistetuissa krh- ja pioneeriosastoissa.

Tehtäviä jaettaessa tuli osakseni lautturin homma. Taipaleen lautan käyttövoimana oli yksinomaan voimakas virta. Lautaan joka liikkui tynnyreihin kiinnitetyn vaijerin avulla, kuului pitkä, syvä köli lautan alla, johon virta vastasi ja työnsi sitä rannasta toiseen pitkällä airolla ohjaten. Tuo virta ylitettiin 3-4 minuutissa, vaikka virralla oli leveyttä noin 180 metriä. Lautan toimintaperusteen oli keksinyt eräs Metsäpirtin mies ja oli luultavasti ainoa Suomessa, arveli silloinen eräs Metsäpirtin kalastaja.

Lautan kuljetustehtävissä tarvittiin aina kaksi miestä, joista koko YH:n ajan oli aina toisena tehtävään tottunut paikallinen sivilimies, joka opetti meitä reserviläisiä lautan kuljettamiseen mahdollisen kriisin sattuessa.

Meitä oli apulaisiksi määrätty neljä reserviläistä, jotka toimimme vuorotellen, sillä lautta oli liikenteessä ympäri vuorokauden, sillä kuljetuksia oli paljon molempiin suuntiin.

Mitä pitemmälle marraskuu kului, sitä vilkkaammaksi kävi lautan toiminnan tarve, jota lisäsi se vielä, että evakojen paluu joen taakse Metsäpirttiin lisääntyi kovasti marraskuun lopun lähestyessä, joka koitui monelle ikäväksi kohtaloksi.

Marraskuun viimeisinä päivinä tekivät pioneerit varasillan lauttareitin viereen virran yläjuoksulta lasketuista lukuisista veneistä lautan mahdollisen tuhoutumisen vuoksi.

Koitti sitten marraskuun 29. päivä. Radiossa kuulumme venäläisten sanoneen hyökkäämättömyyssopimuksen irti iltauutisissa ja meille lauttoreille alkoi vilkas liikenne. Tykmenttimme komentaja eversti Sihvonen kävi luonamme lauttalla illalla ja kysyi, onko lautta kunnossa, sillä huomenna on liikenne luultavasti normaalia vilkkaampaa.

Puolenyön ajoissa oli korkea-arvoisten upseereiden liikunta rajalle vilkasta, sekä ratsain että autoilla. Liikenteen hetkeksi loputtua menin toverini kanssa hetkeksi rannalla olevaan lauttatupaan. Pian alkoi lossirantaan saapua reserviläisjoukkoja, mukana myös oma komppania 7/III/JR 28, kellon ollessa noin 5, marraskuun 30. päivä 1939. Joukkojen mielestä retken tarkoitus oli kahdenlainen, toiset arvelivat kyseessä olevan kokeilun, kuinka pian saavutetaan Umpilampi-linja vihollisen hyökätessä, toiset taas uskoivat sodan alun olevan jo kyseessä.

Kellon lähetessä 7 oli liikenne ja luonto aivan hiljaisista, joten tavan mukaan läksimme hakemaan "saikka-osuuttamme" lossirannan läheisyydessä olevasta kenttäkeittiöstä. Siellä olikin jo jako alkanut, mutta juuri kun meidän vuoro tuli, alkoi rajan pinnasta kuulua voimakasta jatkuvaa pauketta ja maisemat etäällä alkoivat punoittaa. Kesti ainakin 5-10 minuuttia ennenkuin omat patterit alkoivat vastata, sota oli alkanut. Saikan jakelu loppui luonnollisesti heti ja kului ainakin vuorokausi seuraavaan ruoka- tai saikkajakeluun.

Me riensimme lautalle, jossa alkoi toista vuorokautta kestänyt yhtämittäinen kuljetus. Aluksi lautalla oli normaalinomainen kuljetuspakasteetti, mutta tilanne sodan tuntainen, kaikki mitä näki tai kuuli. Mutta kellon lähetessä yhdeksää ja päivän valjetessa, alkoi Metsäpirtistä päin virrata katkeamaton jono lauttarantaan. Oli haavoittuneita, sairaita, vanhuksia ja lapsia, jotka kaikki olivat matkalla pois sodan keskeltä, kohti rauhallisempia oloiloja. Lautan paluumatkalla ei saanut olla muita kuin lautan kuljettajat, yhden poikkeuksen teimme, kun virran vastakkaisella rannalla olevan Rauhalan (?) talon tyttö itki ja sanoi jääneen pöydälle kaikki arvoesineet, hänet päästimme käymään vielä noutamassa pari laukullista tavaraa.

Siirtotyötämme nopeuttivat päivän valjetessa jokialueen ylle tulleet noin 40-50 vihollisen pommikonetta, jotka eivät kuitenkaan pommittaneet yhtään, vaan antoivat evakuoinnin tapahtua ilman pommitusta, siinäkin huolimatta, että lauttarannasta koneita kohti annettiin kivääritulista määräysten mukaisesti.

Valtava eläinten kuljetusmäärä suoritettiin virran yli seuraavan illan ja yön aikana myös ilman ilmapommitushäiriöitä. Vain kaksi lehmää hyppäsi lautalta virtaan ja painuivat heti voimakkaan virran viemänä läheiseen Laatokkaan.

Seuraavat päivät kuluivat pääosin sotilaskuljetuksiin lautalla, mutta nyt alkoi jo tippua naapurin antamaa "terästavaraa" lautan ympärille, joka lisäsi suuresti työn vaarallisuutta.

Koitti sodan viides päivä. Luoksemme saapui ylikuljetus-

ryhmän päällikkö vänrikki Karjalainen, ja määräsi, että nyt seuraavana yönä oli lautalla tuotava viimeinen viivytystaistelua jatkava joukkue virran yli, ja sen jälkeen on lautta tuhottava.

Tehtävä ei ollut helppo, koska lautan laiturit oli jo tuhottu ja lautan kannatusvaijerin tynnörit oli jo rikottu, että lautan lopullinen räjäytys kävisi nopeammin. Määrätyn valomerkin saatuanne meidän olisi mentävä virran yli ja tuotava joukkue omalle puolelle. Tiesimme tehtävän tärkeyden, vaikka emme vielä osanneet arvata, että sen suorittaminen voisi olla erittäin vaarallista.

Mielet jännittyneinä taivalsimme myöhään illalla toverini sotamies Veikko Kalmarin kanssa tutuksi käyneeseen Taipaaleen lauttarantaan, josta jo sadat kerrat olimme kulkeneet lautalla virran yli.

Mutta nyt oli tilanne paljon kriittisempi, mihin olimme tottuneet, kaiken piti käydä melko äänettömästi ja lisäksi oli toimittava täysin pimeässä. Virran rannalla, kädessä lautan kiinnipanokoukku tähyilimme jännittyneinä leveän virran vastakkaista rantaa, nähdäksemme sieltä sovitun valomerkin, samalla ajatukset kiersivät ylös tähtitarhoihin pyytäen siunausta ja varjelusta edessä olevalle retkelle.

Mutta kauan eivät ajatukset saaneet viipyä muualla, sillä etäältä kuuluva kiiivas tulitoiminta läheni nopeasti ja virran takana olevan Rauhalan talon lähetyvillä alkoi katkeamaton pikakivääri- ja konepistoolituli. Saman Rauhalan, jossa viikko sitten rykmenttimme pastori Armas Salmenkivi julisti rauhan sanomaa, ja jossa yhdessä rukoiltiin varjelusta vaaroihin.

Joukkueen tuli jatkui pitkään yrittäen harhauttaa vihollista perääntymisestä, koska perääntymisen esteenä oli takana oleva leveä voimakas virta.

Lopulta tuli harveni, vain joitakin yksittäislaukauksia kuului enää ja nekin loppuivat kolkkoon hiljaisuuteen. Kului jännittäviä hetkiä, jotka eivät suinkaan olleet elämämme helpoimpia. Tiesimme että kysymyksessä oli nyt sekä tovereittemme että meidän itsemme kohtalo. Varroimme sovittua merkkiä ja pian vilkkui punainen valo virran rannalla veden rajassa.

Meidän oli nyt näytettävä mihin me lauttureina pystymme. Koetimme toimia niin hiljaisesti kuin suinkin oli mahdollista.

Joulukuinen aamu oli mustan pimeä, kello lienee ollut noin viisi. Valoa emme uskaltaneet käyttää, vaan kaikki oli suoritettava vaiston ja tottumuksen mukaisesti.

Päästimme kiinnitysvaijerit irti ja käänsin peräsinairoa mahdollisimman viistoon, jotta lautta olisi kulkenut parhaalla mahdollisella nopeudella virran yli. Sen kulku sujui aluksi normaalisti ja olimme ja virran keskivaiheilla kun sattui odottamaton tapaus. Lautta tärähti pimeydessä kuin kiveen ajettuna ja matkanteko loppui siihen. Tapaus oli meille aivan käsittämätön, sillä virrassa ei ollut mitään kareja. Vesi kuohui ympärillämme, mutta olimme auttamattomasti kiinni.

Pohdimme kaverin kanssa tilannetta ja silloin muistui mieleen kannatusvaijerin pöntöt, jotka oli ammuttu rikki ja tästä johtuen vaijeri oli painunut virran pohjaan kiinni ja katkaissut matkamme.

Virran vastarannalta kuulimme vienona huutona partion äänen:

- Tulkaa pian!

Käsitimme heidän tukalan tilanteensa, he olivat juuri vihollisesta irrottautuneet ja jos vihollinen saattaa heidät virran rantaan asti, tulevat he kaikki siinä tuhotuiksi.

Vastasimme heille hiljaisesti myös:

- Meistä ei ole apua, sillä emme pääse eteen- eikä taakse-
päin.

Kehoitimme heitä, jos on mahdollista, pyrkimään jokivart-
ta ylös Terenttilän kohdalle, jos siellä olisi vielä moottori-
venekuljetusta, jotka ovat huoltaneet Neosaaren tukikohdan.
Myöhemmin kuulumme, että heillä oli siellä mahdollisuus pääs-
tä yli. (Seuraavana päivänä 6.12.39 Neosaaren tukikohtakin
virran takaa luopui asemistaan ja siirtyivät omiin yksikköi-
hinsä.)

Myös oma kohtalomme tuntui täysin toivottomalta, kaikki
yritykset lautan irrottamiseksi olivat kuitenkin turhia, sil-
lä vaijeri oli tarttunut lujasti virran pohjakiviin.

Koska vihollinen oli jo asemissa virran vastarannalla,
olisi päivän valjetessa kohtalomme sinetöity. Sidoimme lautan
pelastusrenkaaseen laudan palasia, aikomuksena ennen aamua
hypätä virtaan. Mutta siitä ajatuksesta oli luovuttava, vir-
ta oli liian voimakas, ja toiseksi omat luulisivat meitä vir-
ran yli yrittäviksi vihollisiksi ja tuhoaisivat meidät. Pois
oli päästävä kuitenkin ennen päivän valkenemista, sillä vi-
hollisen asemat siirtyisivät varmasti jo yöllä joen näköpii-
riin.

Aloimme hiljaisesti huutaen kiinnittää huomiota oman
puolen vartiomiehiin. Usean yrityksen jälkeen saimmekin
eräälle vartiomiehelle annetuksi kehoituksen, että hän toi-
mittaisi heti tiedustelun Terenttilän salmelle, olisiko siel-

lä vielä moottorivenettä, joka saapuisi hakemaan meidät.

Kului sitten pitkiltä tuntuvia minuutteja, jotka prosenteiksi muutettuna elämän jatkumiselle, ovat melko pieniä. Mutta vihdoin läpi elämän säilyvänä moottorin äänenä, kuului Terenttilän salmesta moottorin ääni, joka lähenei voimakkaasti myötävirtaan. Mutta käänös kovassa virrassa ~~kukkana~~ ^{lauttamme} luokse oli liian jyrkkä ja aiheutti tuon kalastaja-aluksen peräsimen katkeamisen ja vene alkoi ajelehtia ohjauskyvyttömänä kohti Laatokkaa.

Silloin jälleen pyrki toivottomuus valtaamaan mielen, että näinkö sittenkin kariutui pelastumisemme ainoa toivo. Mutta moottoriveneen ohjaaja oli Laatokan myrskyissä karaistunut kalastaja, joka koneella luovien sai veneensä omalle puolelle Kaarnajoen kohdalle. Siellä hän rantavartiomiesten avustamana korjasi nopeasti peräsimen väliaikaiseen kuntoon, ja yritti uudelleen kohti lauttaamme. Pelastumisemme onnistuikin nyt hyvin, nousimme moottoriveneeseen sanoin kuvaamaton ilo sydämissämme, sillä olihan tämä keino ainoa pelastua varmalta tuholta.

Ylikuljetusryhmän johtaja vänrikki Karjalainen oli rannassa seuraamassa pelastumisemme mahdollisuutta, koska vaijerin tynnöreiden särkeminen oli luultavasti toteutettu hänen määräyksensä räyksestään, joten pelastustyön onnistuessa oli hänelläkin helpottunut mieliala. Välittömästi Karjalainen hankki asianmukaisilla välineillä varustetut miehet, jotka menivät moottoriveneellä lautalle, hakkasivat tai sahasivat vaijerin poikki, hinasivat omalle rannalle ja räjäyttivät kappaleiksi.

Näin loppui Taipaleen lautan liikenne, joka Suomessa oli rakenteellisesti ehkä ainut yksilö.

2468

Kautto Eino
Jokiniementie 16
41340 Laukaa kk
sotu 030110-475M

Ts loka- joulukuu 1939
Taipale
III/JR 28 (19)
8 liuskaa
1 valokuva

Lautturina Taipaleessa

AIKAKAUSLEHTI

**KANSA
TAISTELI**

-miehet kertovat

Toimitus: Töölönkatu 35 B 1 b, Helsinki 26